

VOORWOORD

De dividendbelasting is er nog. Maar deze vijfde druk van dit voortreffelijke werk (kan ik zeggen, want mijn enige bemoeienis is dit voorwoord) zou nu toch echt wel eens de laatste kunnen zijn, al is de politieke strijd nog niet beslecht. Afschaffing zou wel jammer zijn. De dividendbelasting is een geliefd speelgoed van belastingadviseurs, inspecteurs, bedrijfsfiscalisten, belastingverdragsonderhandelaars, fiscale beleidsmakers en macro-economen. Een belasting waar veel techniek, veel conceptuele dogmatiek, veel heffingstechniek, veel (budgettaire) politiek, veel ondernemingsfinancieringskanten, heel veel internationale fiscale politiek en vooral heel veel EU-recht aan vastzit. Om over afdrachtsverminderingen, inhoudingsvrijstellingen en de niet-koppeling aan het volstrekt afwijkende eindheffingsregime voor particulieren (box 3) nog maar te zwijgen. Doodzonde als zo'n rijke bron van rechtsgeleerd debat op Olympische hoogten verdwijnt. Men begrijpt niet hoe ze het in het Verenigd Koninkrijk al zo lang zonder doen.

Maar de dividendbelasting is er nog en ook als zij wordt afgeschaft, zal zij nog zeker vijf tot tien jaar voortleven in nog openstaande belastingjaren, lopende en nieuwe bezwaaren beroepsprocedures en prejudiciële vragen en infractieprocedures. U zult dit boek dus nog hard nodig hebben de komende vijf tot tien jaren. Want alles staat erin. Het is een geweldig boek. Als u van belastingen, belastingpolitiek, heffingstechniek en EU-recht houdt. En trouwens ook als u daar niet van houdt, al zult u dan denkkelijk iets anders lezen. Mijn vriend en collega Otto Marres heeft, sinds hij van mijn bemoeienis af is, de koe rigoureuus bij den hoorns gevat en de structuur van het boek volledig omgegooid, waardoor die nu veel beter en overzichtelijker is. Ik laat mijn boekje (de eerste druk was véél dunner) met weemoed maar ook wel een beetje met opluchting achter in zijn vaardige handen – hij heeft er inmiddels veel meer verstand van dan ik – al is die taak dus misschien wel een beetje verworden tot stervensbegeleiding van de dividendbelasting. Maar in welk een schoonheid van wetenschappelijke en tegelijk praktische uiteenzetting gaat deze belasting dan ten onder! Een betere stervensbegeleider kon zij zich waarlijk niet wensen. En als zij de huidige politieke wind overleeft, heeft u hét handboek in de hand.

Amsterdam, februari 2018

Wattel

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord / V

Lijst van gebruikte afkortingen / XV

HOOFDSTUK 1

Achtergrond en betekenis van de dividendbelasting / 1

- 1.1 Inleiding; kenschets van de dividendbelasting / 1
- 1.2 Geschiedenis / 3
- 1.3 De bestaansgrond van de dividendbelasting / 4
- 1.4 Enkele cijfers / 7
- 1.5 Toekomst / 8

HOOFDSTUK 2

Subject van heffing en inhoudingsplichtige / 11

- 2.1 Subjectieve belastingplicht en inhoudingsplicht / 11
- 2.2 Subjectieve belastingplicht: de opbrengstgerechtigde / 12
- 2.3 De inhoudingsplichtige / 13
 - 2.3.1 Inleiding / 13
 - 2.3.2 NV's, BV's en open CV's / 14
 - 2.3.3 Andere vennootschappen welker kapitaal geheel of ten dele in aandelen is verdeeld / 15
 - 2.3.4 Fondsen voor gemene rekening / 15
 - 2.3.5 Coöperaties / 16
 - 2.3.5.1 Bepaalde inhoudingsplicht voor coöperaties / 16
 - 2.3.5.2 Voorgeschiedenis / 16
 - 2.3.5.3 Wat zijn houdstercoöperaties? / 17
 - 2.3.5.4 Kwalificerende lidmaatschapsrechten / 19
 - 2.3.6 De Europese coöperatie / 20
 - 2.3.7 De uitzondering voor vbi's / 20
 - 2.3.8 'In Nederland'; vestigingsplaatsfictie / 21
- 2.4 Geen belasting- en inhoudingsplicht na afschudden Nederlandse vestigingsplaats; geen eindheffing bij emigratie / 23

HOOFDSTUK 3

Object van heffing en tarief / 25

- 3.1 Het object van heffing: 'opbrengst' / 25
- 3.2 Het objectieve stelsel en de basisconceptie / 26
- 3.3 Vergelijking met het heffingsobject in de inkomstenbelasting / 27
- 3.4 Aandelen, winstbewijzen en deelnemerschapsleningen / 27
 - 3.4.1 Algemeen / 27
 - 3.4.2 Aandelen (en opties?) / 28
 - 3.4.3 Winstbewijzen / 30
 - 3.4.4 Deelnemerschapsleningen / 30
- 3.5 Uitdelingen van winst / 33
 - 3.5.1 Formeel dividend / 33
 - 3.5.2 Verkapt dividend; bevoordelingsbewustheid / 33
 - 3.5.2.1 Verkapt dividend / 33
 - 3.5.2.2 Bevoordelingsbewustheid / 35
 - 3.5.2.3 Is elke onzakelijke uitgave een uitdeling? / 36
 - 3.5.2.4 Onzakelijke leningen en bodemlozeputleningen / 37
 - 3.5.2.5 Naheffing en bruterings / 39
 - 3.5.3 Winstanticipatie en crediteursbenadeling / 39
 - 3.5.4 Civielrechtelijk nietige uitdelingen / 42
 - 3.5.5 Niet-opgeëist dividend: verjaard dividend en dividend op niet-omgewisselde aandelen / 43
- 3.5.6 Abuizen; onverschuldigde uitkering; terugbetaling / 45
- 3.5.7 Meegekocht dividend / 46
- 3.6 Inkoop van eigen aandelen / 46
 - 3.6.1 Algemeen / 46
 - 3.6.2 Inkoop van toonderaandelen door een beurs-NV / 48
 - 3.6.3 Beleggingsinstelling of icbe als bedoeld in art. 1:1 Wft (art. 3, lid 4, Div.B.) / 51
 - 3.6.4 Afwikkeling van (personeels)optieverplichtingen / 52
 - 3.6.5 Middellijke inkoop / 54
 - 3.6.5.1 Wat is middellijke inkoop? / 54
 - 3.6.5.2 Middellijk inkoop van minderheidsaandeelhouders / 55
 - 3.6.5.3 Heffing bij de aandeelhouders van de moedervereniging / 56
 - 3.6.5.4 Heffing bij de aandeelhouders van de kopende dochter / 57
 - 3.6.5.5 Tussenhoudsters / 57
- 3.7 Liquidatie-uitkeringen / 57
- 3.8 Dividend in de vorm van aandelen (winstbonus, agiobonus, stockdividend) / 59
- 3.9 Terugbetaling van kapitaal / 61
 - 3.9.1 Achtergrond van art. 3, lid 1, onderdeel d, Div.B. / 61
 - 3.9.2 Terugbetaling van formeel kapitaal / 62
 - 3.9.3 Terugbetaling van agio / 63
 - 3.9.4 Terugbetaling van informeel kapitaal / 64
 - 3.9.5 Terugbetaling van besmet kapitaal / 64
 - 3.9.6 Zuivere winst / 64
- 3.10 Uitkeringen op winstbewijzen / 68

- 3.11 Vergoedingen op deelnemerschapsleningen / 68
- 3.12 Opbrengst bij fondsen voor gemene rekening en coöperaties / 68
- 3.13 Opbrengst in natura (niet in geld) / 70
- 3.14 Dividendpolitiek / 70
- 3.14.1 Keuzedividenden / 70
- 3.14.2 Dividendreserves; letteraandelen / 71
- 3.15 Dividend op aandelen in portefeuille en op ingekochte aandelen / 72
- 3.16 Dividend op aandelen in vruchtgebruik / 73
- 3.17 Juridische fusie / 74
- 3.17.1 Civielrechtelijk / 74
- 3.17.2 Fiscaalrechtelijk / 75
- 3.18 Juridische splitsing / 76
- 3.18.1 Civielrechtelijk / 76
- 3.18.2 Fiscaalrechtelijk / 76
- 3.19 Tarief / 78

HOOFDSTUK 4

Het kapitaalsbegrip / 79

- 4.1 Gestort kapitaal / 79
- 4.2 Het gemiddeld op de aandelen gestorte kapitaal / 79
- 4.3 Nominaal kapitaal, agio en informeel kapitaal / 80
- 4.4 Besmet kapitaal na aandelenfusie (art. 3a, lid 1, Div.B.) / 81
- 4.5 Besmet kapitaal na juridische fusie of splitsing (art. 3a, lid 2-6, Div.B.) / 83
- 4.6 Opties / 85
- 4.7 Herbeleggingsreserve (art. 3b Div.B.) / 86
- 4.8 Vaststelling gestort kapitaal (art. 13 Div.B.) / 87

HOOFDSTUK 5

Inhoudingsvrijstellingen / 89

- 5.1 Het karakter van de vrijstellingen / 89
- 5.2 De vrijstelling van inhouding voor deelnemingsdividenden / 89
- 5.2.1 Facultatieve vrijstelling / 89
- 5.2.2 Compartimentering? / 91
- 5.3 Fiscale eenheid (art. 4, lid 1, onderdeel b, Div.B.) / 92
- 5.4 Deelnemingsdividenden aan aandeelhouders in de EU/EER en in verdragslanden (art. 4, lid 2 en 3, Div.B.) / 94
- 5.4.1 Overzicht / 94
- 5.4.2 Imperatieve vrijstelling / 95
- 5.4.3 Art. 4, lid 2, onderdeel a: EU, EER en verdragslanden / 95
- 5.4.4 Art. 4, lid 2, onderdeel b: een belang waarop de deelnemingsvrijstelling of -verrekening van toepassing zou zijn / 97
- 5.4.5 Lid 3: uitzonderingen / 97
- 5.4.6 De algemene antimisbruikbepaling / 98
- 5.4.6.1 Context / 98

- 5.4.6.2 De subjectieve toets (wetsgeschiedenis) / 99
- 5.4.6.3 De objectieve toets (wetsgeschiedenis) / 100
- 5.4.6.4 De beperkte relevantie van de wetsgeschiedenis / 103
- 5.4.7 Hybride entiteiten / 105
- 5.4.7.1 Inleiding / 105
- 5.4.7.2 Naar Nederlands recht niet-transparante entiteiten (art. 4, lid 9, Div.B.) / 105
- 5.4.7.3 Naar Nederlands recht transparante entiteiten (art. 4, lid 10, Div.B.) / 106
- 5.5 Opbrengst van groenfondsen / 107
- 5.6 Opbrengst van lijfrentebeleggingsrechten / 107
- 5.7 Landgoedvennootschappen / 107
- 5.8 Uitkeringen aan niet-onderworpen lichamen (art. 4a Div.B.) / 108
- 5.9 De inkoopfaciliteiten (art. 4c en 4d Div.B.) / 109
- 5.9.1 Algemeen / 109
- 5.9.2 Art. 4c Div.B. in hoofdlijnen / 109
- 5.9.3 De limiet / 110
- 5.9.4 Het jaarvereiste / 111
- 5.9.5 Het oppompverbod / 112
- 5.10 De a.b.-faciliteiten (art. 4e en 4f Div.B.) / 112

HOOFDSTUK 6

Teruggaaf / 113

- 6.1 Teruggaaf aan niet of beperkt belastingplichtige in Nederland gevestigde rechtspersonen / 113
- 6.1.1 Ratio / 113
- 6.1.2 Voorwaarden, verzoek en beschikking / 114
- 6.1.3 'Te zijnen laste ingehouden'; vruchtgebruik / 115
- 6.1.4 Fbi's / 117
- 6.1.5 Teruggaaf versus vrijstelling / 118
- 6.2 Teruggaaf aan niet onderworpen in de EU/EER gevestigde lichamen / 118
- 6.3 Teruggaaf aan niet onderworpen in derde landen gevestigde portfolio-investeerders / 119
- 6.4 Teruggaaf aan overheidsondernemingen / 120
- 6.5 Teruggaaf aan internationale organisaties / 121
- 6.6 Teruggaaf aan buitenlandse opbrengstgerechtigden op grond van een belastingverdrag / 121
- 6.7 Teruggaaf aan overbelaste buitenlandse opbrengstgerechtigden / 121

HOOFDSTUK 7

Afdrachtvermindering / 125

- 7.1 Het karakter van de afdrachtvermindering / 125
- 7.2 De dooruitdelingsfaciliteit (art. 11 en 12 Div.B.) / 127
- 7.2.1 Doel en vorm van de faciliteit / 127
- 7.2.2 De voorwaarden / 129
- 7.2.3 De berekening van de afdrachtvermindering / 130

- 7.2.4 Fiscale eenheden en stapelingen / 131
- 7.3 Afdrachtvermindering voor fbi's (art. 11a Div.B.) / 134

HOOFDSTUK 8

Dividendstripping en treaty shopping / 137

- 8.1 Inleiding / 137
- 8.2 Jurisprudentie over dividendstripping van vóór de invoering van de wettelijke regeling / 138
- 8.3 Jurisprudentie over het tussenschuiven van vennootschappen / 141
- 8.4 Internationale holding- en kasgeldjurisprudentie / 144
- 8.5 Wettelijke maatregelen tegen dividendstripping / 146
 - 8.5.1 Wetswijziging en aanpassing Bvdb 2001 / 146
 - 8.5.2 Ratio van de negatieve omschrijving / 148
 - 8.5.3 Bewijslastverdeling / 148
 - 8.5.4 Samenstel van transacties / 148
 - 8.5.5 Het 'ten goede komen' aan de 'in mindere mate gerechtigde' (onderdeel a) / 151
 - 8.5.6 Het behouden van het belang na het samenstel (onderdeel b) / 153
 - 8.5.7 Bona fide gevallen / 153
 - 8.5.8 Afgezonderd particulier vermogen / 155
 - 8.5.9 Verdragstoepassing / 155
 - 8.5.10 De EU-Moeder-dochterrichtlijn / 156
- 8.6 De antimisbruikbepaling in de EU-Moeder-dochterrichtlijn / 157
- 8.7 Maatregelen tegen treaty shopping / 157
 - 8.7.1 Beneficial ownership / 157
 - 8.7.2 Limitation on benefits / 157
 - 8.7.3 Main purpose test/principal purpose test / 159
 - 8.7.4 Fraus tractatus / 159

HOOFDSTUK 9

Verrekening / 163

- 9.1 De dividendbelasting als verrekenbare voorheffing / 163
- 9.2 De voorwaarden voor aanwijzing als voorheffing / 164
 - 9.2.1 Overzicht / 164
 - 9.2.2 De dividendbelasting moet 'geheven' zijn / 165
 - 9.2.3 Het dividend moet in de grondslag van de eindheffing vallen / 168
- 9.3 Verrekening van dividendbelasting bij vruchtgebruik en bloot eigendom / 172
- 9.4 Lijfrenterekening of lijfrentebeleggingsrecht / 174
- 9.5 Vergelijking met de verrekening van buitenlandse bronheffing op dividend / 175

HOOFDSTUK 10

Voorkoming van internationale dubbele belasting / 177

- 10.1 Inleiding / 177
- 10.2 Belastingverdragen / 177

- 10.2.1 Het dividendartikel in het OESO-modelverdrag, VN-modelverdrag en het Nederlandse Standaardverdrag / 177
- 10.2.2 Branch level tax / 183
- 10.2.3 Secondary withholding tax / 184
- 10.2.4 Kwalificatie als dividend / 187
 - 10.2.4.1 Inleiding / 187
 - 10.2.4.2 Definitie van dividend in de belastingverdragen; winstdelende leningen / 187
 - 10.2.4.3 Niet-aftrekbare rente / 188
 - 10.2.4.4 Opbrengst van inkoop en liquidatie en terugbetaling van kapitaal / 190
 - 10.2.4.5 Verdragskwalificatie van holding- en kasgeldbaten / 193
 - 10.2.4.6 Securities lending / 196
- 10.2.5 Verdragscompartimentering / 196
- 10.2.6 Hybride entiteiten / 199
- 10.2.7 Uitvoeringsvoorschriften; woonplaatsverklaring / 200
- 10.3 Overeenkomsten met een bestuurlijke eenheid (art. 37 AWR) / 201
- 10.4 Voorkoming van dubbele belasting binnen het Koninkrijk / 201
 - 10.4.1 Staatkundige hervormingen binnen het Koninkrijk der Nederlanden / 201
 - 10.4.2 Kort overzicht van de regelingen voor dividenden / 201
 - 10.4.3 De Belastingregeling voor het Koninkrijk (BRK) / 202
 - 10.4.3.1 Grondslag en rangorde / 202
 - 10.4.3.2 De regeling voor dividenden / 204
 - 10.4.3.3 Antimisbruikbepalingen in de BRK / 206
 - 10.4.3.4 Holding- en kasgeldbaten van natuurlijke personen in de BRK / 208
 - 10.4.4 De Belastingregelingen Nederland-Curaçao (BRNC) en Nederland-Sint Maarten (BRNS) / 209
 - 10.4.5 De Belastingregeling voor het land Nederland (BRN) / 211
- 10.5 Dubbele vestigingsplaats (dual residence) / 211
 - 10.5.1 Inleiding / 211
 - 10.5.2 Uitelende vennootschap is dual resident; extraterritoriale heffing / 212
 - 10.5.3 Uitelende vennootschap is dual resident; drielandenpuntarrest / 212
 - 10.5.4 Dual resident vennootschap ontvangt binnenlands dividend / 215

HOOFDSTUK 11

EU-recht / 217

- 11.1 De EU-Moeder-dochterrichtlijn / 217
 - 11.1.1 Inleiding / 217
 - 11.1.2 De vereisten voor de vrijstelling van bronbelasting / 218
 - 11.1.2.1 Rechtsvorm / 218
 - 11.1.2.2 Moedervenootschap (of vaste inrichting) in andere lidstaat / 218
 - 11.1.2.3 Geen dual residents met één been buiten de EU / 219
 - 11.1.2.4 Omvang deelneming / 219
 - 11.1.2.5 Onderworpenheid / 220
 - 11.1.2.6 Minimumbezitsperiode en zekerheidsstelling / 221
 - 11.1.2.7 Misbruikvoorbehoud / 221
- 11.2 De overeenkomst tussen de EU en Zwitserland / 222

- 11.3 De EU-Interest-royaltyrichtlijn / 222
- 11.4 De EU-verkeersvrijheden / 223
 - 11.4.1 Inleiding / 223
 - 11.4.2 Toegang tot de vrijheden / 223
 - 11.4.3 Geen verplichting om juridische dubbele belasting weg te nemen / 225
 - 11.4.4 Wel verplichting om buitenlandse aandeelhouders niet zwaarder te belasten / 226
 - 11.4.5 Bruto/netto-problematiek / 227
 - 11.4.6 Inhoudingsvrijstelling en teruggaafregeling / 230
 - 11.4.7 Buitenlandse beleggingsfondsen / 233
 - 11.4.8 Antidividendstrippingmaatregelen / 235
 - 11.4.9 Beperkte subjectieve reikwijdte belastingverdragen / 237
 - 11.4.10 Dividenden aan belastingplichtigen in derde landen / 237
 - 11.4.10.1 Afbakening en samenloop verkeersvrijheden / 237
 - 11.4.10.2 Standstillbepaling (art. 64 VWEU) / 238
 - 11.4.10.3 Rechtvaardigingsgronden; verschillend rechtskader / 239
 - 11.4.11 Neutralisering / 241
- 11.5 Verboden staatssteun / 242

HOOFDSTUK 12

Inhouding, afdracht, administratieve verplichtingen en rechtsmiddelen / 245

- 12.1 De heffingstechniek in hoofdlijnen / 245
- 12.2 Inhouding: 'afzondering' / 246
- 12.3 Tijdstip van inhouding: terbeschikkingstelling / 249
 - 12.3.1 Terbeschikkingstelling / 249
 - 12.3.2 Verkapt dividend / 251
 - 12.3.3 Dotatie aan een dividendreserve / 252
 - 12.3.4 Certificering / 253
 - 12.3.5 Cum-/ex-transacties / 253
- 12.4 Opbrengst in natura / 254
- 12.5 Bruterings van dividend / 255
- 12.6 Afdracht / 257
- 12.7 Naheffing / 258
- 12.8 Verhaal op de opbrengstgerechtigde / 261
- 12.9 Aansprakelijkheid / 262
- 12.10 Administratieve verplichtingen / 263
 - 12.10.1 Boekhouding en informatieplicht / 263
 - 12.10.2 Dividendnota / 264
 - 12.10.3 Aangifte, opgaaf en mededeling / 265
- 12.11 Rechtsmiddelen / 266
 - 12.11.1 Algemene opmerkingen; zes bilaterale verhoudingen binnen een driepartijensituatie / 266
 - 12.11.2 Bezwaar en bezwaartermijn / 268
 - 12.11.3 De inhoudingsplichtige / 270
 - 12.11.4 De belastingplichtige / 272

Dankwoord / 275

Jurisprudentieregister / 277

Trefwoordenregister / 293

HOOFDSTUK 1

Achtergrond en betekenis van de dividendbelasting

1.1 Inleiding; kenschets van de dividendbelasting

De dividendbelasting wordt geheven ten laste van gerechtigden tot de opbrengst van de in art. 1, lid 1, Div.B. genoemde aandelen, winstbewijzen en geldleningen. Zij wordt geheven door inhouding aan de bron, zodat er niet alleen een belastingplichtige bij betrokken is (de gerechtigde), maar ook een inhoudingsplichtige: het uitbetalende lichaam. Evenals de loonbelasting is de dividendbelasting een voorheffing op de inkomstenbelasting (art. 9.2 IB 2001), en – anders dan de loonbelasting – ook op de vennootschapsbelasting (art. 25 Vpb.), zodat de dividendbelasting op de voet van art. 15 AWR verrekenbaar is met de inkomstenbelasting c.q. de vennootschapsbelasting (zie hoofdstuk 9). Voorwaarde voor aanwijzing als voorheffing en dus voor verrekening met de inkomsten- c.q. vennootschapsbelasting is dat de genietter in Nederland ter zake van het dividend belastingplichtig is voor een van die belastingen; alleen degenen die onderworpen zijn aan die eindheffing (de inkomstenbelasting of de vennootschapsbelasting) kunnen de dividendbelasting als voorheffing verrekenen (zie art. 15 AWR en art. 9.2 IB 2001 en 25 Vpb.).

In binnenlandse verhoudingen is de dividendbelasting vrijwel altijd een voorheffing. Het voornaamste aanknopingspunt voor de heffing van inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting is immers de binnenlandse woon- of vestigingsplaats (art. 2.1, lid 1, onderdeel a, IB 2001 en art. 2, lid 1, aanhef, Vpb.). Is de opbrengstgerechtigde een binnenlands gevestigd lichaam dat niet vennootschapsbelastingplichtig is voor het ontvangen dividend, of dat vrijgesteld is van vennootschapsbelasting (zodat er ook niets met de vennootschapsbelasting te verrekenen valt),¹ dan wordt de dividendbelasting gerestitueerd (art. 10, lid 1, Div.B.; zie nader § 6.1).² In binnenlandse verhoudingen is de dividendbelasting dus in beginsel nooit eindheffing. (Onder omstandigheden kan de dividendbelasting echter ook in binnenlandse verhoudingen als zelfstandige eindheffing fungeren. Dat is met name het geval als de fiscus verzuimt tijdig een aanslag in de eindheffing op te leggen. De dividendbelasting wordt alsdan niet teruggegeven, tenzij zij de materieel verschuldigde belasting in de eindheffing (inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting) zou overtreffen.)³

1 Met uitzondering van een vrijgestelde beleggingsinstelling (zie art. 10, lid 1, Div.B.).

2 Ten tijde van het bewerken van deze druk is art. 4a Div.B. nog niet in werking getreden. Deze bepaling zal onder voorwaarden voorzien in een inhoudingsvrijstelling (zie verder § 5.8).

3 HR 16 oktober 1991, *BNB* 1991/340.

In grensoverschrijdende situaties is de dividendbelasting vaak eindheffing. Toch kunnen ook buitenslands gevestigde opbrengstgerechtigden de Nederlandse dividendbelasting verrekenen, als zij maar onderworpen zijn aan de Nederlandse eindheffing over de dividenden, dus als zij ter zake van de ontvangen dividenden buitenslands belastingplichtig zijn in Nederland. Natuurlijke personen zijn dat als zij een aanmerkelijk belang in de uitdelende, in Nederland gevestigde vennootschap houden (art. 7.5 IB 2001), alsmede als zij ondernemer zijn en de aandelen in de uitdelende Nederlandse vennootschap behoren tot hun Nederlandse ondernemingsvermogen (art. 7.2, lid 2, onderdeel a, IB 2001) of het vermogen waarmee zij resultaat uit overige werkzaamheden in Nederland behalen (art. 7.2, lid 2, onderdeel c, IB 2001). Niet in Nederland gevestigde lichamen zijn dat als zij een aanmerkelijk belang in de uitdelende, in Nederland gevestigde vennootschap houden ter verijdeling van inkomstenbelasting bij een ander (art. 17, lid 3, onderdeel b, Vpb.), alsmede als zij ondernemer zijn en de aandelen in de uitdelende Nederlandse vennootschap tot het vermogen van hun Nederlandse vaste inrichting of vaste vertegenwoordiger behoren (art. 17, lid 3, onderdeel a, Vpb.). De fictie van art. 2, lid 5, Vpb. (alle vermogen is ondernemingsvermogen) geldt niet voor buitenslands belastingplichtigen, zodat buitenslands gevestigde rechtspersonen voor de toepassing van het Nederlandse belastingrecht net als natuurlijke personen (en verenigingen en stichtingen) naast hun ondernemingsvermogen ook niet-ondernemingsvermogen ('privé'- of beleggingsvermogen) kunnen hebben. Indien een buitenslands belastingplichtige rechtspersoon een deelneming in de zin van art. 13 Vpb. in de uitdelende Nederlandse vennootschap houdt én deze deelneming tot het vermogen van zijn Nederlandse vaste inrichting behoort, dan geniet hij net als een binnenlands belastingplichtige de deelnemingsvrijstelling (zie art. 18, lid 1, Vpb.). Er hoeft dan geen dividendbelasting ingehouden te worden (art. 4, lid 1, onderdeel a, Div.B.) en verrekening komt dan niet aan de orde.

Indien een buitenlandse opbrengstgerechtigde niet in Nederland belastingplichtig is in de eindheffing ter zake van het ontvangen dividend, is de Nederlandse dividendbelasting voor hem in beginsel een eindheffing, dat wil zeggen een onverrekenbare heffing. Hij wordt ook door zijn vestigingsland belast voor het ontvangen Nederlandse dividend. Daardoor ontstaat internationale dubbele belasting voor zover zijn vestigingsstaat hem geen verrekening van de Nederlandse dividendbelasting met de lokale inkomstenbelasting toestaat. Bij belastingverdrag wordt in de regel een maximumtarief overeengekomen voor dividenden betaald door een inwoner van de ene staat aan een aandeelhouder in de andere staat. Voor niet-deelnemingsdividenden geldt doorgaans een tarief van 15%, dat overeenkomt met het wettelijke tarief. In deelnemingsverhoudingen geldt vaak een vermindering tot nihil of 5%. Meestal staat de vestigingsstaat van de buitenlandse gerechtigde verrekening van het restant met zijn inkomsten- of vennootschapsbelasting toe. Tussen Nederland en de staten waarmee Nederland een belastingverdrag gesloten heeft, vormt de Nederlandse dividendbelasting dus eigenlijk een voorheffing op de buitenlandse inkomsten- of winstbelasting, en vormt de buitenlandse dividendbelasting een voorheffing op de Nederlandse inkomsten- of vennootschapsbelasting. De belangrijkste uitzondering hierop is de dividendbelasting die soms op deelnemingsdividend wordt ingehouden: in Nederland (en in sommige buitenlandse landen) is deelnemingsdividend vrijgesteld van vennootschapsbelasting (zie art. 13 Vpb.), zodat er ook geen buitenlandse dividendbelasting te verrekenen valt voor Nederlandse

moedermaatschappijen, nu immers in Nederland bij die moedermaatschappijen geen vennootschapsbelasting geheven wordt over het ontvangen deelnemingsdividend. Dit is de reden waarom Nederland er in internationale verhoudingen altijd naar streeft om de bronheffing op deelnemingsdividenden terug te brengen naar nihil.

Het onderscheid tussen binnenlandse verhoudingen (dividendbelasting als voorheffing) en buitenlandse verhoudingen (dividendbelasting als eindheffing) is diffuser vanwege EU-recht. Door de implementatie van de zogenoemde EU-Moeder-dochterrichtlijn, hierna MDR (zie nader § 11.1) is Nederland verplicht om deelnemingsdividend aan een moedervernootschap in een andere lidstaat vrij te stellen. Nederland heeft gekozen voor een ruimere vrijstelling (vanaf 5%), met het oog op de VWEU-verdragsvrijheden, en het heeft er voorts voor gekozen om deze vrijstelling uit te breiden tot alle verdragsrelaties (zie § 5.4.3). Voorts wordt een teruggaaf verleend aan vergelijkbare aandeelhouders binnen de EU/EER (zie § 6.2) en aan niet onderworpen buitenlandse portfolio-investeerders (zie § 6.3).

De dividendbelasting is lange tijd een min of meer rustig bezit geweest. Er werden tussen 1966 en het begin van de jaren negentig weinig wijzigingen in aangebracht en er werd zelden over geprocedeerd. Vanaf het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw echter begon iedereen zich met de dividendbelasting te bemoeien, van initiatiefrijke Kamerleden (invoering van art. 44 IB 1964 ook voor de dividendbelasting; zie thans art. 3a Div.B.) tot de Raad van de EU (inwerkingtreding van de MDR; in Nederland geïmplementeerd in art. 4, lid 2, Div.B.). Sinds die tijd zijn er ook veel meer rechterlijke uitspraken verschenen. De laatste jaren zijn er, naast procedures over op EU-recht gebaseerde stellingen, met name veel wetswijzigingen geweest. Men denke aan de bepalingen tegen dividendstripping, de inkoopregeling in art. 4c en 4d Div.B., de heffing van dividendbelasting bij juridische splitsing, de heffing van dividendbelasting over de opbrengst van hybride leningen, de teruggaaf van dividendbelasting aan niet-onderworpen aandeelhouders in de EU/EER, de tariefsverlaging naar 15%, de regeling voor vbi's, fbi's en coöperaties en de uitbreiding van de inhoudingsvrijstelling. Een deel van de wetswijzigingen is afgedwongen door Europeesrechtelijke jurisprudentie over de binnen de EU en de EER geldende vrijheden van kapitaalverkeer en personenverkeer (zie § 11.4).

1.2 Geschiedenis

Op 1 januari 1966 trad de Wet op de dividendbelasting 1965 (*Stb.* 1965, 621) in werking, welke wet in de plaats trad van het Besluit op de Dividendbelasting 1941, dat weer in de plaats getreden was van de Wet op de Dividend- en Tantiëmebelasting 1917. Die laatste wet behelsde een belasting op winstuitdelingen (en tantièmes) van NV's, CV's op aandelen, coöps en onderlingen. De Dividend- en Tantiëmebelasting was een belasting die op twee gedachten hinkte: zowel een soort winstbelasting (over uitgedeelde winst) ten laste van het lichaam, als zakelijke opbrengstbelasting ten laste van de aandeelhouders of deelgerechtigden. Pas met het Besluit op de Dividendbelasting 1941 werd in Nederland een dividendbelasting ingevoerd als verrekenbare voorheffing op de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting. De wet van 1965 was volgens de regering:

'in hoofdzaak een technische herziening van de bestaande, tijdens de bezetting tot stand gekomen wettelijke regeling, vervat in het Besluit op de Dividendbelasting 1941' (MvT, p. 26).

Men kan hieruit afleiden dat de jurisprudentie van voor 1966 in beginsel onverminderd van belang bleef. Er was niettemin ook een belangrijke materiële wijziging, namelijk een verhoging van het tarief van 15% naar 25%. Nederland had daarvoor het – vroeger internationaal aanvaarde – standpunt ingenomen dat het heffingsrecht over dividenden zoveel mogelijk moest toekomen aan het woonland van de ontvanger, gegeven dat het bronland reeds winstbelasting had geheven over de vennootschapswinst. Nederland was dan ook crediteurstaat. Tegen de tijd van de invoering van de na-oorlogse belasting(wet) herziening was echter de algemene, internationaal aanvaarde, opvatting dat ook aan het bronland het recht op een substantiële (bron) heffing toekwam, naast het recht om de winsten te belasten waaruit het dividend werd betaald. Nederland moest zich daar wel bij aansluiten, door middel van de invoering van een hogere bronheffing, om niet met lege handen te zitten bij verdragsonderhandelingen: als men geen (hoge) bronheffing heeft, kan men haar immers ook niet bij verdrag verlagen in ruil voor tegemoetkomingen van de andere zijde. Het kwam overigens ook niet slecht uit, want in 1965 was Nederland niet meer zo zeer crediteursland. Staatssecretaris Hoefnagels zei tijdens de mondelinge behandeling van het wetsontwerp dividendbelasting dat hij verwachtte dat de tariefverhoging in de op dat moment vastgelopen verdragsonderhandelingen met Zwitserland weer schot zou brengen.⁴

Het ontwerp ging zonder slag of stoot door het parlement. Het Tweede Kamerlid Scholten merkte op dat het nog nooit was voorgekomen (en ook wel nooit meer zou voorkomen) dat er een herzieningsontwerp in de sfeer van de directe belastingen behandeld werd waarop géén amendementen waren ingediend.⁵

1.3 De bestaansgrond van de dividendbelasting

Welke zin heeft het om van een inkomens- of winstbestanddeel dat toch nog in de inkomstenbelasting of de vennootschapsbelasting betrokken wordt, een arbitrair deel (15%) als voorheffing te doen inhouden en afdragen door de debiteur? In de *binnenlandse* verhouding zijn er vier (deels overlappende) redenen aan te voeren voor de heffing van dividendbelasting:

- a) de budgettaire reden: de overheid krijgt haar belastinggeld eerder en met minder debiteurenrisico binnen;
- b) de pay-as-you-go-redenering: men moet de belastingplichtige zoveel mogelijk zijn belasting laten betalen naar de mate en op het moment dat zijn inkomen hem toevloeit. Men kan eraan twijfelen of dit eigenlijk wel een andere reden is dan die sub a genoemd: het is immers voornamelijk voor de overheid van belang dat de belastingplichtige over de middelen beschikt om zijn belasting te kunnen betalen. Dit doel valt trouwens ook te dienen met voorlopige aanslagen, althans bij regelmatig vloeiende dividenden. Het

4 *Handelingen II* 1965/66, 8 december 1965, p. 750 r.k. Het Tweede Kamerlid Joekes had juist daarvoor opgemerkt (t.a.p., p. 749 r.k.) dat de onderhandelingspositie zijns inziens het best gediend werd door er in het openbaar niets over te zeggen.

5 T.a.p., p. 746 r.k.

- moge voorts duidelijk zijn dat deze ratio voor de dividendbelasting van aanzienlijk minder betekenis is dan dezelfde ratio voor die andere voorheffing, de loonbelasting;
- c) fraudepreventie en controle: hetgeen reeds geheven is door middel van voorheffingen, kan niet meer ontdoken worden; hetgeen in de boeken van de vennootschap als aan dividendbelasting onderworpen uitkering parasseert, loopt grotere kans ook in de aangifte inkomstenbelasting van de aandeelhouder vermeld te worden. Er gaat een heilzame werking op het aangiftegedrag van de aandeelhouder uit van de wetenschap dat de vennootschap automatisch, via aangiften dividendbelasting, dividenduitbetalingen reneigeneert aan de Belastingdienst (bij aandelen op naam), alsmede van de verrekenbaarheid van de ingehouden dividendbelasting (bij aandelen aan toonder): de aandeelhouder heeft er (verreken)belang bij om zijn dividend aan te geven.⁶ Dit argument heeft enigszins aan belang ingeboet door de invoering van dividendreñseignering met ingang van het belastingjaar 1997;⁷
- d) efficiency: het is makkelijker om één inhoudingsplichtige te controleren en hem een naheffingsaanslag op te leggen, dan wie weet hoeveel aandeelhouders van wie de namen in geval van toonderaandelen niet eens bekend zijn. De grote efficiency-waarde van de loonbelasting als voorheffing kan aan de dividendbelasting echter niet toegedicht worden. De loonbelasting sluit wat tarief betreft geheel, en wat object betreft nagenoeg geheel aan op de inkomstenbelasting, zodat bij honderdduizenden, zo niet miljoenen belastingplichtigen voor de inkomstenbelasting afgezien kan worden van aanslageregeling, omdat de loonheffing als eindheffing fungeert. Sinds 2001 sluit het heffingsobject van de dividendbelasting niet meer aan op het heffingsobject van de inkomstenbelasting, en het tarief aanvankelijk nog slechts voor de aanmerkelijkbelanghouders, en sinds 2007, toen het tarief van de dividendbelasting werd verlaagd naar 15%, is zelfs dat niet meer het geval.⁸ Evenmin sluit de dividendbelasting aan op de vennootschapsbelasting. Vanuit dit gezichtspunt is de dividendbelasting inefficiënt: zij levert dubbel werk op.

Inmiddels is misschien een betere reden dat, indien er geen dividendbelasting zou worden geheven in binnenlandse verhoudingen, heffing in internationale verhoudingen op EU-rechtelijke problemen zou stuiten. Heffing in binnenlandse verhoudingen is dus noodzakelijk om ook van buitenlandse opbrengstgerechtigden te kunnen heffen.

Ook in internationale verhoudingen is de bestaansgrond voor de dividendbelasting eerder een praktische dan een principiële. Het bronbeginsel wordt sinds geruime tijd door zowel de rijke als de arme landen zo uitgelegd dat de bronstaat niet alleen het recht heeft op een belasting over de in zijn jurisdictie gemaakte winst, maar ook op een bronheffing op

6 Men zie ook J.E.A.M. van Dijck, discussiebijdrage in: A.J. van den Tempel: *Heffing van vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting van uitgedeelde vennootschapswinsten* (Geschrift nr. 128 van de Vereniging voor Belastingwetenschap), Deventer: Kluwer 1971. Zie ook de weergave van de inleiding van Van Weeghel door D.S. Smit, 'Dividenduitkeringen in Europa; Wat doet Nederland?', *WFR* 2005/1059, § 4.

7 Zie hierover de brief van 30 november 1998, nr. PFC98/389, *V-N* 1998/58.7, en het Voorschrift informatie fiscus/banken van 1 april 1998, nr. AFZ98/1128, *Stcrt.* 1998, 70, herzien bij Besluit Staatssecretaris van Financiën 18 maart 2002, nr. DGB2002/1499, *Stcrt.* 2002, 58, *V-N* 2002/17.6.

8 Onder de IB 1964 sloot het object voor wat betreft de inkomsten uit vermogen wel tamelijk nauw aan bij het object van de dividendbelasting. Vanaf 1997 gold ook in de IB 1964 voor aanmerkelijkbelanghouders het 25%-tarief.

de winst na belasting als die winst niet wordt geherinvesteerd, maar overgemaakt wordt naar het buitenland. Kortom: andere staten heffen nu eenmaal een dividendbelasting, en als Nederland bij verdragsonderhandelingen met die andere staten niet met lege handen wil zitten, moet ook Nederland een dividendbelasting hebben om te kunnen afruilen. Het argument van de onderhandelingspositie van Nederland heeft zijn overtuigingskracht echter goeddeels verloren sinds de verlaging van het tarief van 25% naar 15%, het gangbare verdragstarief: het is voor andere landen dus niet nodig om een verdrag met Nederland te sluiten om eigen inwoners tegen een tarief van maximaal 15% te laten belasten. Het argument is verder verzwakt doordat het bereik van de inhoudingsvrijstelling is uitgebreid tot uitdelingen aan alle in verdragslanden gevestigde moedervennootschappen:⁹ het is voor andere landen dus evenmin nodig om een regeling voor deelnemingsdividenden overeen te komen; het sluiten van een belastingverdrag met Nederland is voldoende. Er is in die zin voor andere landen nog een prikkel om een verdrag te sluiten, dat, zodra er een verdrag wordt gesloten, de aldaar gevestigde moedervennootschappen recht hebben op een vrijstelling voor de dividendbelasting, maar het maakt daarvoor niet meer uit wat er in het verdrag staat.

Het beroep op het bronbeginsel als rechtsgrond overtuigt evenmin. Met de heffing van vennootschapsbelasting over de in Nederland behaalde winst is aan het bronbeginsel immers reeds voldaan. De dividendbelasting is deels juist in volkomen tegenspraak met het bronbeginsel: zij wordt ook geheven over uitdeling van winsten die *niet* in Nederland zijn gemaakt. Ook (door)uitdeling van buitenlandse deelnemingsdividenden door Nederlandse holdings en ook uitdeling van buitenlandse vaste-inrichtingswinst door Nederlandse werkmaatschappijen worden immers met Nederlandse dividendbelasting getroffen, hoewel Nederland voor dergelijke buitenlandse winsten vrijstelling van vennootschapsbelasting geeft juist omdat die winsten niet Nederland als bron hebben.

Het argument van het bronbeginsel als rechtsgrond zou aan overtuigingskracht winnen indien de door de Studiecommissie belastingstelsel voorgestelde vermogensaftrek zou worden ingevoerd. Deze vermogensaftrek houdt een forfaitaire aftrek over het eigen vermogen in (in het rapport wordt uitgegaan van een percentage van 4), zodat het fiscale winstbegrip zou worden versmald tot een overwinstbegrip.¹⁰ Omdat een normale kapitaalsbeloning van de aftrekbare winst van de vennootschap wordt afgetrokken, en aan de aandeelhouders wordt toegerekend, valt er wat voor te zeggen dat het vestigingsland van de vennootschap aan het bronbeginsel het recht kan ontnemen om de aandeelhouder in de heffing te betrekken. Zodoende zou het vestigingsland van de vennootschap de gehele aan zijn land toerekenbare winst kunnen belasten. Daarbij moet wel worden bedacht dat de dividendbelasting in de huidige vorm ook de uitgekeerde overwinst belast (dat wil zeggen de belaste winst in een systeem met een vermogensaftrek), alsmede de dooruitgedeelde winst van deelnemingen en vaste inrichtingen (terwijl de waarde van de deelnemingen – en mogelijk ook die van vaste inrichtingen¹¹ – in het door de studiecommissie voorgestelde

9 Zie art. 4, lid 2, onderdeel a, 2^e, Div.B.

10 Zie het rapport van de Studiecommissie belastingstelsel 'Continuïteit en vernieuwing, Een visie op het belastingstelsel', 's-Gravenhage, 7 april 2010, p. 88-89.

11 Voor zover het gaat om vaste inrichtingen in de EU/EER is dat mogelijk in strijd met de vrijheid van vestiging; zie HvJ 4 juli 2013, C-350/11 (*Argenta Spaarbank NV*), ECLI:EU:C:2013:447.

systeem van het eigen vermogen wordt afgetrokken). Het bronbeginsel zal daarom na invoering van een vermogensaftrek een betere, maar nog steeds gebrekkige rechtsgrond vormen voor de dividendbelasting in haar huidige vorm.

Men zou de heffing van dividendbelasting op Nederland uitgaand dividend kunnen rechtvaardigen als een soort extra winstbelasting wegens het niet-herinvesteren van Nederlandse winsten in de Nederlandse economie, maar in de eerste plaats kan men ook dit uiteraard alleen aanvoeren voor uitdelingen van in Nederland behaalde winsten. In de tweede plaats zou de dividendbelasting dan niet slechts een *uitdelingsbelasting* moeten zijn, maar ook een *uitstroombelasting*, die dus ook geheven wordt als de uit Nederland stammende winstreserves anders dan door uitdeling Nederland verlaten, dus bij emigratie van de vennootschap. Daartegen bestaan echter grote bezwaren; zie § 2.4.

De echte reden om de dividendbelasting te handhaven is een budgettaire: niet zozeer dat de overheid haar belastinggeld eerder en met minder debiteurenrisico binnenkrijgt, zoals hierboven genoemd, maar de heffing van dividendbelasting als eindheffing (zie § 1.4). De dividendbelasting wordt met name opgehoest door buitenlandse portfolio-investeerdere in Nederlandse beursfondsen,¹² die niet stemmen (zie verder § 1.5).

1.4 Enkele cijfers

Is de dividendbelasting nu ook een belangrijke belasting, althans in budgettaire termen? Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de bruto-opbrengst en de netto-opbrengst. De bruto-opbrengst is de opbrengst van het belastingmiddel (dat wil zeggen de dividendbelasting), dus alle afgedragen dividendbelasting, verminderd met de teruggaven in de dividendbelastingsfeer. De netto-opbrengst is de bruto-opbrengst verminderd met de bedragen die zijn verrekend met verschuldigde inkomsten- en vennootschapsbelasting. Over de bruto-opbrengst is men het in het algemeen wel eens. In de vorige (vierde) druk werd uitgegaan van de Miljoenennota 2010, die een bedrag ad € 2,8 miljard noemde. Dat relatief lage bedrag had conjuncturele oorzaken: de in 2010 woedende krediet-, banken- en eurocrisis). Inmiddels is de bruto-opbrengst gestegen naar € 3,2 miljard.¹³ Maar hoeveel de dividendbelasting netto opbrengt (na aftrek van het bedrag dat verrekend wordt met de Nederlandse eindheffingen) was onduidelijker. De schattingen van de structurele netto-opbrengst (dus na verrekening) voor Nederland liepen uiteen van circa € 1,1 miljard¹⁴ tot circa € 2 miljard.¹⁵ De afgelopen jaren zijn er kennelijk wel betrouwbare cijfers berekend. Staatssecretaris Wiebes berekende de netto-opbrengst van de dividendbelasting in 2012 op € 1,0 miljard, maar tekende daarbij aan dat in verband met de economische crisis de netto-opbrengst van de dividendbelasting in dat jaar lager lag dan wat structureel verwacht

12 Zie het rapport van de Studiecommissie belastingstelsel 'Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel', 's-Gravenhage, 7 april 2010, p. 92.

13 In de bijlagen bij de Miljoenennota 2018 is de vermoedelijke uitkomst van de bruto-opbrengst over 2017 € 3.212 miljoen bruto (*Kamerstukken II* 2017/18, 34 775, nr. 2, p. 17).

14 D.A. Hofland en J.A. Lorié, 'De hoogste tijd voor afschaffing van de dividendbelasting; een economische analyse', *WFR* 2010/715.

15 Zie het rapport van de Studiecommissie belastingstelsel 'Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel', 's-Gravenhage, 7 april 2010, p. 92. Zie voor een sceptisch commentaar op de schatting van deze netto-opbrengst: Hofland en Lorié (vorige voetnoot).

wordt.¹⁶ Ook de jaren 2013 en 2014 bleek die opbrengst niet of nauwelijks hoger.¹⁷ Eind 2016 schatte Wiebes de structurele netto-opbrengst van de dividendbelasting op € 1,6 miljard.¹⁸ Die schatting werd in het Regeerakkoord van 2017 teruggebracht tot € 1,4 miljard.¹⁹

1.5 Toekomst

De toekomst van de dividendbelasting lijkt bezegeld: in het Regeerakkoord is het voor-nemen opgenomen om de dividendbelasting af te schaffen, kennelijk per 1 januari 2020.²⁰ Tegelijkertijd zal echter een nieuwe bronheffing worden gecreëerd, voor uitdelingen aan 'low tax jurisdictions' en in gevallen van misbruik.

Het zag er al eerder somber uit voor de dividendbelasting in haar huidige vorm. Zij was – en is nog steeds – inzet van tal van gerechtelijke procedures; voor haar afschaffing werd vaak gepleit;²¹ Staatssecretaris van Financiën Joop Wijn (kabinet-Balkenende II, 2003-2006) zei bij diverse gelegenheden geen toekomst voor de dividendbelasting te zien.

Deze scepsis jegens de dividendbelasting werd en wordt niet zozeer gevoed door haar gebrekkige bestaansgrond. Die bestaansgrond was van oudsher – in binnenlandse verhoudingen – deels budgettair van karakter en deels gemotiveerd door fraudepreventie en controle, en – in buitenlandse verhoudingen – ingegeven door het bronbeginsel en het onderhouden van een goede uitgangspositie bij verdragsonderhandelingen (zie § 1.3). In het verleden speelde wellicht ook efficiëntie een belangrijke rol, maar nu de inkomsten- en vennootschapsbelastingen zowel in tarieven als in grondslagbepalingen sterk afwijken van de dividendbelasting en er inmiddels een keur aan inhoudingsvrijstellingen en afdrachtsverminderingen bestaat, is dat argument minder overtuigend. Deze gebrekkige bestaansgrond en moeizame aansluiting bij de eindheffingen heeft de dividendbelasting echter niet de das omgedaan. In 2003 betoogde de staatssecretaris dat ondanks invoering van de IB 2001 de dividendbelasting geen aanpassing behoefde: nu de dividendumkerende vennootschap in de regel niet op de hoogte is van de fiscale positie van de aandeelhouder, had het volgens hem geen zin om rekening te houden met de forfaitaire rendementsheffing in de

16 Brief van staatssecretaris Wiebes van 19 november 2015 aan de Eerste Kamer, kenmerk IZV/2015/936 U (Antwoorden op schriftelijke vragen over appreciatie uitkomst BEPS-rapport en vooruitblik Nederlands fiscaal vestigingsklimaat), p. 8.

17 Uit een overzicht van de jaarverslagen van het Rijk blijkt de volgende netto-opbrengst in de jaren 2010-2014, uitgedrukt in miljarden euro's: 1,0 (2010), 1,2 (2011), 1,0 (2012), 1,1 (2013) en 1,0 (2014). Zie de antwoorden van Staatssecretaris van Financiën Snel op de vragen van het Kamerlid Leijten (SP) over dividendbelasting (nr. 2017Z15330). Op dat moment waren nog onvoldoende aangiftegegevens beschikbaar.

18 *Kamerstukken II* 2016/17, 25 087, nr. 137, p. 7.

19 VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, 'Vertrouwen in de toekomst' (Regeerakkoord 2017-2021), 10 oktober 2017, p. 67.

20 Regeerakkoord 2017-2012, p. 35, 36 en 67. Zie ook *Kamerstukken II* 2017/18, 34 788, nr. 11, p. 4.

21 Zie onder meer F.P.J. Snel, 'Dividendbelasting afschaffen?' *Forfaitair* 2009/199, p. 14-17, D.E. van Sprundel, 'Het naderende einde van de dividendbelasting – een analyse', *WFR* 2009/511, en D.A. Hofland en J.A. Lorié, 'De hoogste tijd voor afschaffing van de dividendbelasting: een economische analyse', *WFR* 2010/715.

inkomstenbelasting.²² Verder wees hij op de voorheffingsfunctie van de dividendbelasting: zonder dividendbelasting zouden hogere (voorlopige) aanslagen moeten worden opgelegd.

Evenmin werd de dividendbelasting achterhaald geacht op grond van diverse uit de rechtspraak blijkende, meer of minder eenvoudige mogelijkheden om haar te vermijden,²³ zoals gebruikmaking van belastingverdragen, de MDR of buiten de antimisbruikwetgeving vallende mogelijkheden tot dividendstripping, emigratie van de vennootschap²⁴ of een juridische fusie met een niet in Nederland gevestigde vennootschap als verkrijgende rechtspersoon.²⁵

De werkelijke bedreiging voor de dividendbelasting leek vooral tweërlei; in de eerste plaats het Europese Unierecht, in het bijzonder de door het VWEU beschermde vrijheden van vestiging en van kapitaalverkeer binnen de EU²⁶ (en de vergelijkbare bepalingen in het EER-Verdrag). De dividendbelasting werkte belemmerend, omdat grensoverschrijdende dividenden vaak anders werden belast dan binnenlands uitbetaalde en ontvangen dividenden. Vele procedures zijn gevoerd, zowel voor nationale rechters als voor het HvJ, over beweerdelijk ongerechtvaardigde discriminatoire of belemmerende effecten van de dividendbelastingheffing en -verrekening in diverse lidstaten (zie § 11.4). Een tweede reden voor staatssecretaris Wijn – en de reden voor afschaffing van het huidige kabinet – was c.q. is haar vermoedelijk ongunstige effect op het vestigingsklimaat. De staatssecretaris merkte in 2005 op dat hij 'op den duur' geen toekomst zag voor de dividendbelasting, maar dat de afbouw ervan een aantal jaren in beslag zou nemen.²⁷ In de Eerste Kamer bevestigde hij dat zijns inziens de dividendbelasting op termijn moet worden afgeschaft.²⁸ Op een symposium²⁹ in 2005 zette hij uiteen dat zijn langetermijnvisie op de dividendbelasting werd bepaald door drie criteria: het investeringsklimaat, het EU-recht en de administratieve lasten voor de burger en de overheid. Tegen die achtergrond zag hij '[not] much of a future' voor de dividendbelasting. Opmerkelijk is dat hij als criterium niet het budgettaire belang noemde.

De dividendbelasting is inderdaad geen aanwinst voor het vestigingsklimaat, nu zij marktverstrend werkt: zij schrikt beleggers af van belegging in aandelen; zij hindert het aantrekken van buitenlands kapitaal; zij hindert een actief aandeleninkoopbeleid; zij verergert de reeds bestaande fiscale discriminatie van eigen-vermogenfinanciering van ondernemingen ten

22 Brief van 13 juni 2003, nr. DGB 2002-07238, *NFR* 2003/1043.

23 Een sprekende titel is in dit verband E.C.C.M. Kemmeren, 'De Hoge Raad heeft de dividendbelasting afgeschaft', *WFR* 1995/355. Overigens zijn thans wettelijke maatregelen getroffen tegen de signaleerde ontgaansmogelijkheden (dividendstripping; zie § 2.4.5).

24 Uiteraard moet in dit geval wel rekening worden gehouden met de vestigingsplaatsfictie van art. 1, lid 3, Div.B.

25 Men zie in dit verband het arrest HvJ 13 december 2005 C-411/03 (*Sevic*). Op naar buitenlands recht opgerichte vennootschappen is de vestigingsplaatsfictie van art. 1, lid 3, Div.B. niet van toepassing, zodat ook na emigratie van de verkrijgende vennootschap naar een niet-verdragsland geen dividendbelasting zal kunnen worden geheven.

26 Zie daarover ook D.E. van Sprundel, 'Het naderende einde van de dividendbelasting – een analyse', *WFR* 2009/511.

27 Behandeling van het Belastingplan 2006/Vpb-pakket 2006: *Handelingen II*, p. 21-1373/4.

28 *Handelingen I*, p. 11-500/1.

29 Symposium 'Foreign investors' views on the Dutch tax and investment climate', 21 november 2005, te raadplegen via de site van het Ministerie van Financiën, www.minfin.nl.

opzichte van vreemd-vermogenfinanciering (rente is aftrekbaar, dividend niet), nu er op rentebetalingen géén bronbelasting geheven wordt; en zij verstoort een efficiënt gebruik van middelen binnen een internationale groep ondernemingen (al zal dat laatste bezwaar grotendeels zijn weggenomen door de uitbreiding van de inhoudingsvrijstelling tot alle verdragslanden per 1 januari 2018; zie § 5.4.3).

De vraag was echter of de dividendbelasting budgettair gemist kan worden, aangezien zij zo'n € 1,4 miljard oplevert (zie § 1.3). Duidelijk is dat de netto-opbrengst vooral gedragen wordt door niet-inwoners (zij het dat door afwenteling ook Nederlandse beursfondsen een deel zullen dragen), nu inwoners de te hunnen laste ingehouden dividendbelasting kunnen verrekenen of terugvragen. Budgettair neutrale afschaffing betekent dus dat een bedrag van circa € 1,4 miljard dat momenteel door niet-inwoners of door buitenlandse schatkisten gedragen wordt (afhankelijk van de verrekenbaarheid in het buitenland) door inwoners opgebracht moet gaan worden in andere Nederlandse belastingen. Dat is geen politiek populaire boodschap. In het voorwoord van de vorige druk (van 2011) werd daarom nog de verwachting uitgesproken dat de dividendbelasting niet op korte termijn zou worden afgeschaft.

Inmiddels is die stap dus wel gezet, althans aangekondigd, zoals aan het begin van deze paragraaf al werd opgemerkt. Zowel de wijze van het totstandkoming van het besluit, als de inhoud ervan, leidde tot veel ophef. In de eindfase van de onderhandelingen over het Regeerakkoord ontstond plotseling het plan voor afschaffing, zonder dat dit punt in de verkiezingsprogramma's van de coalitiepartijen kon worden teruggevonden, en zonder bespreking in het belastingoverleg als onderdeel van de formatiebesprekingen.³⁰ Niet alleen de beslissing zelf was verrassend, maar ook dat zij het meest controversiële punt van het Regeerakkoord bleek. In onder meer een debat met premier Rutte en een hoorzitting in de Tweede Kamer bleek dat de oppositie felle kritiek had op het cadeau van € 1,4 miljard aan de multinationals³¹ en de duistere totstandkoming ervan.³² De leden van de Eerste Kamer, die wat bedachtzamer heten te zijn, waren zoals verwacht minder fel, maar opvallend was dat enige terughoudendheid kon worden gesignaleerd bij leden van de coalitiepartijen.³³ Niettemin is tijdens het voorbereiden van deze druk de verwachting dat de coalitie zal vasthouden aan haar plan tot afschaffing van de dividendbelasting per 1 januari 2020.

30 Zie M.P.A. Spanjers, 'Bananenrepubliek', *WFR* 2017/233.

31 Volgens M.P.A. Spanjers 'Origami en dividendbelasting', *WFR* 2018/13, ging het slechts om twee multinationals.

32 Zie M.P.A. Spanjers, 'Bananenrepubliek', *WFR* 2017/233.

33 Zie M.P.A. Spanjers, 'Oppositieel krediet en mogelijk mitende Senaatsfractie', *WFR* 2017/250.